

אגרת מספר 34 לאורך אמת סולימאן – פרק שלישי.

שלום למדריכים. ב- 26.9.08 נפגשנו ליד השער הדרום מזרחי של גן בהג'י, לפרק נוסף של האמה. את בהג'י השארנו לסיור אחר מן הסתם סביב נושא הבהאאים. (תודה להם על הרצון לפתוח את השערים, וההענות לבקשות המוזרות שלנו שלא כמקובל). הסיור נסב בעיקר סביב 3 מכלולים שסגורים לקהל – "עתידות", קבר שייח' "אבו עתאבי" ו"מנוף". סיימנו ב"מנוף" למרות הכוונה הראשונית לסיים בעכו, וזה אומר שיהיה סיור נוסף כדי לכסות את היריעה כולה. את הסיור הפעם הוביל שמעון לביא – תודה גדולה לשמעון. נפגשנו עם פינות שחלקנו הגדול לא הכיר. היה מרתק.

נכחו: אברהם אילת, אפרים אזוב, אורי קלמן, איתי ויערה שמשון, אמנון ברקן, אריאל הדרי, גד, אמית, גדעון, גיורא גירש, ג'לאל חתאמי, דורון, דן, דוד מלכה, זמירה, יעקב, יראון, מאיר אטינגר, מאיר בר ששת, מיכאל, מישאל, ניר ירקוני, נגה, פרדי, צביקה, רועי, רותם, רזיה, שמעון, . + איש השימור נדב קשטן ואשתו.

לא נכחו אנשי אילון, שחגגו 70 שנה לישובם – מזל טוב.

בסיור הקודם הזכרנו את האדמות הפרטיות של סולימאן אל עדאל, והיכולת שלו למשוך מים מהאמה. הפעם נכנסנו לתוך אדמותיו של סולימאן, מצפון לעכו. מוסד "עתידות" הוא מוסד סגור לחוסים. בתחילת דרכו הוא ישב בבית של סולימאן, מאוחר יותר כאשר הבית הוכרז כבית בסכנת התמוטטות, יצא המוסד למבנים חדשים מצפון לו. המבנה בעל שתי הקומות – יותר נכון לומר הארמון, מוקם בזמנו בין האמה מצידו המערבי לדרך הראשית בין חיפה ועכו לבירות – "טארק אל בירות" בצידו המזרחי. בצד המזרחי צמוד לארמון שער מהודר. המבנה עצמו רעוע, מלא סדקים ואכן מט ליפול. למרות איסור הכניסה אליו, ותוך לקיחת אחריות אישית נכנסנו בשעריו של הבניין שעדיין מגלה טפח מרהיב מיופיו בעבר: שתי קומות גבוהות כ- 6 מטר כל אחת. תקרות גבוהות ומקושטות בפיתוחי עץ צבועים – כמנהג עשירי התקופה – אמצע-סוף המאה ה-19. אריחי שיש ורצפות יפות. (נדב קשטן סיפר על תכנית לשימור – כרגיל חסר הכסף). מצפון ל"עתידות" פגשנו בריכת שחיה ענקית ומפוארת כ- 80X40 מטר צמודה לאמה, ממערב לה. הגישה לבריכה היום אינה אפשרית. בחלקה המערבי יש כבש מדרגות כפול וסביל וקשתות במרכזן. עומק הבריכה 3-4 מטר, כיום קשה לראות זאת כי היא סתומה חלקית וגדלה בה חורשת קזוארינות. החלק היפה יותר הניתן לצפייה הוא המדרכה המקיפה את הבריכה – ריצוף של חלוקים שחורים ולבנים עם דוגמת צמה ודוגמאות ריבועים מסביבה. ריצוף דומה נמצא ב"גן ריזבאן" הבהאאי ממזרח לעכו. (ניסינו לתהות על סוג האבן השחורה !! לא שיש ולא בזלת. אז מה כן?). מהפנינה הזאת המשכנו דרומה, חצינו את "טארק אל בירות" מזרחה למסגד של קבר שייח' "עתאבי". במקום מתגוררת משפחה, אין בעיות של טומאה. זהו מקום של זיירות. קבורה צמודה לדרך ראשית, כדי שהעוברים בדרך יתייחסו אליו. בניין עם כיפה שיוצרת עניין וקדושה. "עתאב" פירושו סף הבית.

לפי המסופר ישב האיש הקבור כאן על אם הדרך ופגש את העוברים ושבים, מכאן שהוא היה מקור למידע. כנראה במאות ה-12-13. לפי הסיפור היה תקוע באדמה לידי עמוד מגולף. את העמוד הזה חמד אחד הקצינים של צבא נפוליאון (אולי מחיל ההנדסה שישב באיזור זה), שלקח אותו איתו חזרה לצרפת. בעודם בלב ים קפץ העמוד המגולף למים וחזר למקומו, עד אז היה הקבר חסר מנוחה והאדמה רעדה. המשכנו לבית הקברות הבהאי יותר נכון של משפחת הבהאא אללה המכונים בפי הבהאים "שוברי הברית". כאן קבורים שניים מבניו של בהאא אללה – בני אשתו השנייה. מוחמד עלי לא הכיר בבכורתו של עבס אפנדי. הוא נודה עם משפחתו מחוץ לקהילה הבהאאית. חלקם חיים באזור גם היום ורואים עצמם כבהאים – חיים ומאמינים לפי כתביו של בהאא אללה.

בצמוד נפגשנו בבית הקברות של הכפר מנשיה שישב כאן עד 1948.

בית הקברות מגודר – גידור של העיריה כדי למנוע השחתה. הכפר מנשיה אינו נזכר במפת ז'קוטן (1800). הוא מופיע לראשונה במפה משנת 1828 (אולי של ה-PEF).

סברה הגיונית טוענת שהכפר נבנה מחומרים שהשאיר צבא נפוליאון – חיל ההנדסה בפיקודו של גנרל קפארלי. בשנת 1837 מבקרת במקום יהודית מונטיפיורי והיא מזכירה 100 בתים ו-3-4 משפחות יהודיות. כאמור בשנת 1948 במלחמת העצמאות חוסל הכפר. המסגד עדיין קיים בתוך השכונה הקווקזית והוא עובר ונדליזם קשה.

תחנתינו הבאה היה מוסד "מנוף". המוסד יושב על שטח חוות נסיונות חקלאית שהוגדרה ככזאת כבר בשנת 1928 ע"י הבריטים. החווה הועברה אחרי קום המדינה למשרד החקלאות. במשך שנים היא היתה שלוחה של "כדורי" ונקראה "יד נתן" על שם נתן פיאט מנהל כדורי. היתה במקום גם חוות סוסים (אדם הסייס המפורסם). מאוחר יותר היא הועברה לחזקתו של "קרן רוטשילד" והוסבה ל"מנוף". מטופלים במקום נערים שנזרקו מכל המסגרות האחרות, וזוהי עבורם האופציה שמחליפה את הרחוב. כאן במנוף מסתיימת האמה הפתוחה, והמים גולשים במגלש אחרי שעברו בכיור לאיסוף לכלוך אל תוך צינורות חרס. מכאן ועד לעכו גופה זורמים המים בצינורות חרס סגורים.

שתי שדרות של עצים מבוגרים מושכות את העין. האחת של דקלים והשנייה של ברוש צריפי (מרשימים). שני מבנים גדולים בולטים בתוך המתחם. "בית הנשק" הצלבני, בניין מקושת ועב קירות, בנוי אבן. בעבר שכן בו גרעין "היוצרים" שהקים את שמרת. הם יצקו רצפת בטון עבה במיוחד והקימו בו נגריה. ו"החאן" - כיום בניין המשרדים של המוסד. בניין זה נבנה בשנת 1905 על אם הדרך – "טארק אל בירות". במרכז החצר בולט פיקוס ענק (איזה זן!?) ומרשים.

כאן סיימנו, לא לפני שדיברנו קצת על המשך דרכה של האמה אל תוך עכו – מה שנראה בסיוור הבא של האמה. בעיקר עלה נושא ה"טלעות" – המגדלים הבולטים בנוף עכו שדאגו לזרימה חופשית של המים ולניקוז האויר. התעכבנו בשיחה על "המגדל המקושת". זהו בעצם מחלף בנקודה בה נפגשות האמה והדרך לביירות. הדרך עברה בתוך המגדל. על המגדל היתה כתובת הקדשה לבונה האמה הגדול – סולימאן. מגדל לפרסומת. אריאל טוען שיש גם צד פרקטי בבניית הקשת – העלו את הצנרת למעלה כדי שעגלות לא יפגעו בצינורות החרס. כותב שורות אלו לא רואה סתירה בין שתי האמירות, זו טובה וזו גם כן.

נקודה נוספת ראויה לציון בהקשר למגדל המקושט, היא סמיכותו של מפעל "ספינס" הבריטי, שבראשו עמד "ראודן" שהשיג זיכיון לתת שירות ברכבות מקהיר ועד אירופה, שירות של מזון ומשקאות קלים כולל חלב טרי (חוות של פרות חולבות בתחנות הדרך). המפעל ייצר משקאות קלים ממימי מעיינות כברי שהועברו באמה. "ראודן" לקח בתחילת הדרך שני פועלים, אחד ערבי ואחד יהודי, בהמשך הוא לקח רק פועלים ערבים, עובדה שהיתה לו לרועץ בזמן השביתה הערבית ב-1938, אז המפעל הפסיק לעבוד.

שתהיה לכולנו שנה נפלאה.